

ԱԶԴԱՐԱՐ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ՔՈՒԷՅԹԻ ԵՒ ԵՐԶԱԿԱՅԻՑ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻՆ

P.O.Box: 8157, Salmiyeh 22052- Kuwait. Tel: 965-25614392, Fax: 965-25638312, e-mail: prelacy@armenianprelacykw.org

ՆՈՐ ԵՐԶԱՆ, Ժ. Տարի, Թիւ 450, Ուրբաթ, 17 ՕԳՈՍՏՈՍ, 2018

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ

ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՎԵՐԱՓՈԽՄԱՆ ՏՕՆԸ՝ ՔՈՒԷՅԹԻ ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Քուէթի Սրբոց Վարդանանց Եկեղեցին, Ուրբաթ, 10 Օգոստոս 2018ին, կատարեց Սբ. Աստուածածնայ Վերափոխման տօնին յատուկ արարողութիւնները, հաւատացեալ զաւակներու ներկայութեան: Սբ. Պատարագը մատուցեց եւ օրուան պատգամը փոխանցեց թեմիս առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Մասիս Եպսկ. Զօպուեան: Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբը, իր սովորութեան համաձայն, խաղողի ողկոյզներով եւ ծաղիկներով Սբ. խորանը զարդարելու կողքին, այս տարի նաեւ՝ Աստուածածնայ վայել, կապոյտ վարագոյրով, սբ. Սեղանի ծածկոցով ու այլ ծածկոցներու նոր սարքով օժտած էր եկեղեցւոյ բեմը, որ հաւատացեալ ժողովուրդին նուիրած խաղողներով ողողած էր:

Գերաշնորհ Սրբազան Հայրը Աստուծոյ փառք տալով, շնորհաւորեց համայնքի բոլոր անդամները, յիշեցնելով, որ երկրորդ տարին ըլլալով մենք մեր նորակառոյց եկեղեցւոյ մէջ կը կատարենք Աստուածամօր նուիրուած այս տօնը:

Սրբազան Հայրը օրուան պատգամը փոխանցեց ժամագիրքէն մեջբերելով "Աստուածածին անհարսնացեալ, յերկրէ յերկինս հարսն ընծայեալ", յիշեցնելով, որ Ս. Աստուածամօր վերափոխումը, Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ հինգ գլխաւոր տօներէն մէկն է: Ան, մեզի կը յիշեցնէ ընդհարապէս Ս. Կոյս Մարիամի ապրած բարեպաշտական կեանքը, որ երկրի վրայ հարս ըլլալէ զրկուած, երկրաւոր ուրախութիւններէն զրկուած, բայց երկրէն երկինք հարս երթալու արժանացած եւ երկնաւոր յաւիտենական երջանկութեան արժանացած էր: Ան իր մեծութիւնը վստահած էր Աստուծոյ, երբ կ'ըսէր «Մեծացուցէ անձն իմ զՏէր»: Ապրեցաւ մաքուր կեանք մը,

աղօթական կեանք մը եւ Աստուծմէ ընտրուեցաւ, որպէս Միածին Որդիին ծնող ու անոր հոգատարութեան հսկող մայր: Ան, առաջին անձն է, որ ճանչցաւ զՔրիստոս, հաւատաց Անոր առաքելութեան եւ դարձաւ Անոր առաջին առաքեալը: Այսօր ան, երկնքի մէջ մեր առաջին բարեխօսն է, իր Որդւոյն մօտ որ կը բարեխօսէ բոլոր անոնց համար, որոնք ուխտաւորաբար, աղօթքով ու հաւատքով կը դիմեն իրեն: Մենք ալ այսօր ուխտաւորաբար եկած ենք եւ կը դիմենք իր բարեխօսութեան. եկած ենք միանալու իրեն, եկած ենք միանալու իր բարիքներուն, եկած ենք այն յոյսով, որ մայր մը ունինք երկնքին մէջ, սիրտ մը ունինք երկնքին մէջ, որ իր զաւակներու ձայնը անպայման կը լսէ: Որպէս ուխտաւորներ աղօթքով մօտենանք անոր, վստահելով ,որ ան մեր փափաքները պիտի փոխանցէ իր Միածինին: Ի վերջոյ, Սրբազան հայրը յիշեցուց որ այս օրը գեղեցիկ առիթ մըն է, որ միանանք Մարիամի, միանանք Մարիամի առաքելութեան, անոր բարիքներուն, անոր առաքինութիւններուն եւ Մարիամի օրհնութիւններուն: Մեր հետ մեր տուները տանինք անոր օրհնութիւնները, որպէսզի աստուածային բարիքներով ողողենք մեր տուները եւ ապրինք երկնային ուրախութեան ու ցնծութեան շնորհքով լեցուն կեանք մը:

Պատարագի աւարտին տեղի ունեցաւ խաղողօրհնէք: Հաւատացեալները հոգեպէս հարստացած, խաղողի իրենց բաժինները առնելէ ետք, երկար ժամանակ մնացին եկեղեցւոյ մէջ իրար ողջագուրեցին ու յիշատակի նկարներ ունեցան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՀՅԴ Բիւրոյի Անդամները Ծաղիկներ Ձեռնդեցին Արամ Մանուկեանի Արձանին

Չորեքշաբթի օր ՀՅԴ Բիւրոյի հերթական նիստէն ետք Բիւրոյի ներկայացուցիչ Հրանդ Մարգարեան, քաղաքական ներկայացուցիչ Արմէն Ռուստամեան, անդամներ Կիրո Մանոյեան, Սպարտակ Սէրանեան, Բենիամին Պաշաճեան (Լիբանան), Յակոբ Խաչերեան (Լիբանան), Մուրատ Փափազեան (Ֆրանսա) եւ Վիգէն Բաղումեան (Իրան) այցելեցին Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադիր Արամ Մանուկեանի արձան եւ ծաղիկներ զետեղեցին այնտեղ: «Երկիր»-ի հետ զրոյցի մը ընթացքին Մուրատ Փափազեան ընդգծեց Արամ Մանուկեանի

ունեցած մեծ դերն ու դերակատարութիւնը հայոց պետականութեան հաստատման գործին մէջ:

«Շատ մեծ պատիւ է, որ թէև ուշացած, բայց վերջապէս՝ 100 տարի ետք, տեղադրուեցաւ Արամ Մանուկեանի արձանը: Պէտք է հասկնալ Արամ Մանուկեանի դերը՝ իբրև Առաջին Հանրապետութեան հիմնադիր, եւ նոյն առիթով հասկնալ Առաջին Հանրապետութեան դերը՝ իբրև հայկական պետականութեան հիմնաքար: Եթէ հայ ժողովուրդը յաղթած չըլլար Սարդարապատի, Ղարաբիլիսէի եւ Բաշ Ապարանի ճակատամարտերուն, այսօր ո՛չ միայն Հայաստանը պիտի չըլլար, այլև՝ Հայաստանը Թուրքիա կ'ըլլար: Ուստի, պէտք է հասկնալ, որ այս ճակատամարտերը շատ մեծ նշանակութիւն ունին, որ Առաջին Հանրապետութիւնը՝ հիմնադրուած Արամ Մանուկեանով, ապագայ տուին հայկական պետականութեան գաղափարին», նշեց Փափազեան:

Արսէն Համբարձումեան. «Ազգային Համաձայնութեան Կառավարութիւնից Դուրս Գալու Հարց, Այս Պահին, Օրակարգում Չունենք»

ՀՅ Դաշնակցութեան Հայաստանի Գերագոյն մարմինի ներկայացուցիչ Արսէն Համբարձումեանի հետ «Տարբոր»-ը (լրագրող Անի Սահակեան) զրուցած է ՀՅԴ Բիւրոյի ներկայացուցիչ Հրանդ Մարգարեանի եւ վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանի յայտարարութիւններէն ետք ՀՅԴ-ի՝ Ազգային համաձայնութեան կառավարութեան մէջ մնալ-չմնալու եւ այլ հարցերու շուրջ: Հարցազրոյցը՝ ստորեւ:

ՀԱՐՅՈՒՄ.- Պարոն Համբարձումեան, վարչապետ Նիկոլ Փաշինեանը Տաւուշի մարզում պատասխանելով լրագրողի հարցին, որ համաձայնական դաշինքի գործընկեր Դաշնակցութեան Բիւրոյի ներկայացուցիչ Հրանդ Մարգարեանի կարծիքով՝ Հայաստանում տեսակէտ, կարծիք ու մտահոգութիւն յայտնելու առումով մտքի ահաբեկչութիւն է, ասաց, որ նրանք, ովքեր իրենց դուրս են համարում Ազգային համաձայնութիւնից (կառավարութիւնից այսինքն) ազատ են, ոչ մէկի ձեռքը չեն բռնել: Յաւելեց, որ Հայաստանում չկայ քաղաքական կառավարութիւն: Սա համարո՞ւմ էք քաղաքական ապահարգան:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ.- Նախ, ուզում եմ արձանագրել, որ դա ձեր գնահատականն է: Այսինքն, որ դա պատասխանն էր Հրանդ Մարգարեանի ասածին: Եւ եկէք ենթադրութիւններ չանե՛նք: Հիմա ըստ էութեան. Հայաստանի ներկայ կառավարութիւնը քաղաքական ֆորս մաժորի արդիւնքում է ձեւաւորուել եւ, այն, բնականաբար, դասական իմաստով քաղաքական դաշինք չէ: Պայմանականօրէն այն ստացել է Ազգային համաձայնութեան կառավարութիւն անունը եւ դա ամրագրուած է նաեւ կառավարութեան գործունէութեան ծրագրում: Այս առումով, չեմ կարծում, որ որեւէ նոր բան է ասուել եւ յատուկ մեկնաբանման կարիք կայ: Իսկ առհասարակ, ցանկացած քաղաքական համագործակցութիւն մարտավարական բնոյթ ունի եւ թելադրուած է յստակ քաղաքական իրողութիւններով: Եւ բնական է, որ գործընկերային յարաբերութիւնների մէջ գտնուող քաղաքական ուժերը տարբեր հարցերի հետ կապուած կարող են ունենալ նաեւ տարբեր մօտեցումներ: Մանաւանդ այս պարագայում, երբ կողմերը կաշկանդուած չեն որեւէ համաձայնագրով: Եւ ոչ միայն Ռոպերթ Քոչարեանի, այլեւ Հայ առաքելական եկեղեցու, պարտադիր կուտակային համակարգի հետ կապուած հարցերում մենք մեր մօտեցումները հրապարակային արտայայտել ենք, եւ չի բացառուում, որ հետագայում եւս հանդէս գանք տարբեր մօտեցումներով: Եւ գործընկերութիւնն ամենեւին չի նշանակում բոլոր հարցերում

միակարծություն: Եւ վաղն էլ տարբեր ցուցակներով ենք մասնակցելու Երեւանի աւազանու ընտրություններին:

Հ.- Ասում էք՝ նոր բան չի ասել, բայց նորն այն էր, որ ասաց՝ մենք ոչ մէկի ձեռքը չենք բռնում:

Պ.- Իսկ նախկինում ոեւէ մէկը ոեւէ մէկի ձեռքը բռնե՞լ է:

Հ.- Միգուցէ չի բռնել, բայց բոլորս յիշում ենք, թէ ինչպէս Նիկոլ Փաշինեանը պարտադիր կուտակային համակարգի հետ կապուած բաց թեքսթով, եւ անգամ գայրացած՝ Հայաստանի Հանրապետութեան տնտեսական զարգացման եւ ներդրումների ձեր նախարարին ասաց, որ ոչ ոք չի կարող դէմ քուէարկել ընդունուող որոշումներին, չնայած ՀՅԴ-ական նախարարը նախապէս ասել էր, որ սկզբունքօրէն դէմ լինելով՝ կողմ է քուէարկելու:

Պ.- Արծուիկ Մինասեանն ասել է, որ դէմ է պարտադիր կուտակային համակարգին, նոր բերուած օրէնքի նախագիծը բոլորովին այլ բանի մասին էր, որ ժամանակաւոր լուծում է տրուում հետագայում պարտադիր կուտակային համակարգի հարցին բովանդակային անդրադարձ կատարելու համար: Այնպէս որ, եկէք ասուած ամէն մի բառ, ամէն մի արտայայտություն ճիշդ գնահատենք՝ տարակարծիք մեկնաբանությունների տեղիք չտալու համար:

Հ.- Ճիշդ գնահատե՛նք: Ուղղակի, երբ ասում էք՝ սա պատասխանը չէր Հրանդ Մարգարեանին, ապա ասեմ, որ հարց տրուեց, թէ ինչպէ՞ս է գնահատում Նիկոլ Փաշինեանը քաղխսիոն գործընկեր ՀՅԴ-ի Բիւրոյի ներկայացուցչի յայտարարությունը, ինչից յետոյ Նիկոլ Փաշինեանն ասաց այն, ինչ ասաց:

Պ.- Մենք էլ ասել ենք այն, ինչ ասել ենք: Եւ հիմա էլ ասում ենք, որ մեր համագործակցությունը միտուած է մէկ բանի, որպէսզի համաժողովրդական շարժման արդիւնքում սկսուած գործընթացները ճիշդ հունով գնան, որպէսզի չվտանգենք մեր անվտանգությունը, մեր երկիրն ու ժողովուրդն իրապէս շահեն եւ զարգացման նոր հնարաւորություններ ստեղծուեն: Եւ մենք հաւատացած ենք, որ իշխանութեան թէ՛ յաջողությունը, թէ՛ ձախողումը բոլորինս է: Եւ այս առումով, մեր մօտեցումներում ոչինչ չի փոխուել. թէ՛ 3 ամիս առաջ, թէ՛ հիմա: Եւ մենք անկեղծօրէն ամէն ինչ անում ենք, որ Հայաստանում սկսուած գործընթացները յաջողեն:

Հ.- Հետեւաբար, Ազգային համաձայնութեան կառավարությունը լքելու հարց շարքերում, կուսակցությունում չի բարձրացուել:

Պ.- Բնականաբար, իմ ասածների տրամաբանության շրջանակներում, Ազգային համաձայնության կառավարությունից դուրս գալու հարց, այս պահին, մեր օրակարգում չունենք:

Հ.- «ՀՅԴ սոցիալ-տնտեսական քաղաքականության հիմնադրոյթները» նախագծի շնորհահանդեսին «Ծառուկեան» դաշինքը ներկայացուած էր Վահէ Էնֆիաջեանով, «Ելք»-ից, առհասարակ, մարդ չկար:

Պ.- Ոչ միայն «Ելք»-ից չկային: Բազմաթիւ այլ քաղաքական ուժեր եւս, ովքեր հրաւերներ ստացել էին, տարբեր պատճառներով ներկայ չէին: Ներկայ չլինելու հետ կապուած հարցերը կարող էք ուղղել իրենց, եւ այդտեղ որեւէ միտում չեմ տեսնում: Մանաւանդ, որ օգոստոս ամիսն է, եւ մարդկանց զգալի մասը հանգստի է մեկնել:

Հ.- Երեւանի ււազանու ՀՅԴ ցուցակը ե՞րբ կը հրապարակուի:

Պ.- Երբ յայտնի կը լինի կառավարութեան որոշումը, այն ժամանակ կը խօսենք:

Հ.- Այսուհանդերձ, շատ քաղաքական ուժեր հրապարակել են իրենց առաջին համարների անունները: Եւ հաշուի առնելով այս բազմազանութիւնը, ձեր թեկնածուն արդե՞ք մրցունակ կը լինի: Նո՞ր դէմք է, հասարակութեանը քաջ յայտնի՞:

Պ.- Առաջին հարցի հետ կապուած ասեմ, որ մենք շարժում ենք օրէնքի տառին եւ ոգուն համահունչ: Իսկ միւս հարցի հետ կապուած՝ չկասկածէք:

Ռոպերթ Քոչարեանի Մամլոյ Ասուլիսը Խափանուեցաւ

Չորեքշաբթի օր, կէսօրուան ժամը 12:00-ին, Երեւանի «Էրեբունի-փլազա» պանդոկին մէջ նախատեսուած էր Հայաստանի Հանրապետութեան երկրորդ նախագահ Ռոպերթ Քոչարեանի մամլոյ ասուլիսը: Խումբ մը քաղաքացիներ, որոնք պանդոկին դիմաց բողոքի ցոյց կազմակերպած էին, կրցած են մտնել մամլոյ ասուլիսի վայրը եւ արգիլել ասուլիսի կայացումը:

Բողոքողներէն մէկը յայտարարած է, որ Քոչարեանը իրաւունք չունի մամլոյ ասուլիսով հանդէս գալու, քանի որ ան այս պահուն մեղադրուող կողմ է: «Մեր նպատակը ասուլիսը խափանելն ու դատարանի որոշումին հանդէպ ժողովուրդի վերաբերումը ցոյց տալն է», ըսին անոնք:

Վիքթոր Սողոմոնեան. «Յստակ է, Որ Փորձ Կը Կատարուի Լռեցնելու Որեւէ Կարծիք, Որ Հաճելի Չէ Իշխանութիւններուն»

Անդրադառնալով խումբ մը ցուցարարներու կողմէ Հայաստանի Հանրապետութեան երկրորդ նախագահ Ռոպերթ Քոչարեանի մամլոյ ասուլիսի խափանման՝ երկրորդ նախագահի գրասենեակի ղեկավար Վիքթոր Սողոմոնեան ըսած է. «Անոնք, որոնք ձախողեցուցին ասուլիսը, ճանչցուած են հանրութեան մէջ իբրեւ «Քայլ արա» շարժման գործիչներ, Նիկոլ Փաշինեանի ու Լեւոն Տէր Պետրոսեանի զինակիցներ: Յստակ է, որ փորձ կը կատարուի լռեցնելու որեւէ կարծիք, որ հաճելի չէ իշխանութիւններուն: Ասիկա հակաժողովրդավարական դրսեւորում է, որ պէտք է խստօրէն դատապարտուի»:

Հայաստանի Հանրապետութեան Երկրորդ Նախագահ Ռոպերթ Քոչարեանի Գրասենեակի Ցայտարարութիւնը

Հայաստանի Հանրապետութեան երկրորդ նախագահ Ռոպերթ Քոչարեանի գրասենեակը հանդէս եկած է յայտարարութեամբ, ուր կ'ըսուի.

«Ինչպէս գիտէք, այսօր, ժամը 12:00-ին «Էրեբունի-փլազա»-ի մէջ պէտք է տեղի ունենար Հայաստանի Հանրապետութեան երկրորդ նախագահ Ռոպերթ Քոչարեանի ասուլիսը, որուն հրաւիրուած էին հայաստանեան բոլոր լրատուամիջոցները: Կ'ակնկալուէր, որ ասուլիսի ընթացքին պէտք է կատարուէին կարեւոր քաղաքական յայտարարութիւններ եւ տրուէին բազմաթիւ հարցերու պատասխաններ: Սակայն խումբ մը մարդիկ, որոնք հանրութեան քաջածանօթ են որպէս մերձիշխանական գործիչներ եւ Նիկոլ Փաշինեանի մտերիմներ ու զինակիցներ, խանգարեցին ատոր կայացումը եւ տեսախցիկներու առջեւ աժանագին բեմականացում իրականացուցին՝ ներկայանալով որպէս «զայրացած ժողովուրդ»: Ընկերային ցանցերու եւ մամուլի մէջ արդէն յայտնուած են հիմնական «դերասաններ»-ու անունները, եւ անոնց ով ըլլալը տեղի ունեցածի պատուիրատուի մասով որեւէ կասկած չի ձգեր:

Այսօրուան՝ լաւ ծրագրուած ու կազմակերպուած միջադէպը կարելի էր գնահատել իբրեւ մանր խուլիկանութիւն եւ մեծ ուշադրութիւն չդարձնել անոր: Պարզ է, որ նախագահ Ռոպերթ Քոչարեան, այսպէս թէ այնպէս, նոր ասուլիսի կամ հարցազրոյցի միջոցով պիտի հրապարակէ իր տեսակէտները քաղաքական ամենէն արդիական հարցերուն վերաբերեալ: Սակայն, անհրաժեշտ կը նկատենք շեշտել, որ տեղի ունեցածը, ըստ էութեան, իշխանութեան կողմէ կատարուած ճարահատեալ ու կոպիտ փորձ մըն էր խոչընդոտելու քաղաքական ընդդիմախօսներու ազատ արտայայտուելու եւ հանրութեան հետ լրատուամիջոցներու օգնութեամբ շփուելու կարելիութիւնը: Սա ոչ այլ ինչ է, քան այլախոհութեան բիրտ ճնշում կամ՝ ինչպէս վերջերս ըսած էր յայտնի քաղաքական գործիչներէն մէկը՝ մտքի ահաբեկչութիւն:

Այսօրուան միջադէպը կարծես եկաւ հաստատելու քաղաքական դաշտին եւ հանրութեան մէջ օրէ-օր սաստկացող այն մտավախութիւնները, որ նոր իշխանութիւնները չեն հանդուրժեր այլախոհութիւնը եւ ունակ են քաղաքական հետապնդումներ իրականացնելու ընդդիմախօսներու նկատմամբ: Յատկապէս անոնց, որոնց քաղաքական կշիռն ու հեռանկարները իրենց համար լուրջ անհանգստութիւններու առիթ կը հանդիսանան»:

Աղթամարի Ս. Խաչ Եկեղեցին Կրնայ ԵՌԻՆԵՍՔՕ-ի Մնայուն Ցանկին Վրայ Դրուիլ

Վանի Աղթամար կղզիին վրայ գտնուող հայկական Սուրբ Խաչ եկեղեցին կրնայ դրուիլ ԵՌԻՆԵՍՔՕ-ի Համաշխարհային ժառանգության մնայուն ցանկին վրայ: Արդարև, թրքական «Անատոլու» կայքը գրած է, թե տարեկան հազարաւոր տեղացի եւ օտար զբոսաշրջիկներ կ'այցելեն կղզի, իսկ այս տարուան առաջին 7 ամսուան ընթացքին միայն, Աղթամար այցելած է տեղացի եւ արտասահմանցի մօտաւորապէս 83 հազար զբոսաշրջիկ: Այս մասին կը հաղորդէ «Փանորամա»:

Վանի մշակոյթի եւ զբոսաշրջութեան հարցերու տնօրէն Մուգաֆեր Աքթուղ ըսած է, թէ Աղթամարի յուշահամալիրը, զբոսաշրջութեան տեսանկիւնէն՝ քաղաքի ամենէն կարեւոր պատմական արժէքներէն մէկն է: Աղթամարի եկեղեցին 2015-ին ներառուած է ԵՌԻՆԵՍՔՕ-ի Համաշխարհային ժառանգութեան ժամանակաւոր ցանկին մէջ: Աքթուղ նշած է, որ Թանգարաններու գլխաւոր վարչութեան հետ քննարկելով՝ որոշած են այս տարի դիմում ներկայացնել ԵՌԻՆԵՍՔՕ-ին՝ Աղթամարի Ս. Խաչ եկեղեցին Համաշխարհային ժառանգութեան մնայուն ցանկին մէջ ընդգրկելու:

Աղթամարի Ս. Խաչ եկեղեցին կառուցուած է 915-921 թուականներուն՝ Վասպուրականի Գագիկ Ա. Արծրունի թագաւորի հրամանով, իսկ անոր ճարտարապետը Մանուէլն է:

2005-ին, Թուրքիոյ մշակոյթի եւ զբոսաշրջութեան նախարարութեան որոշումով սկսած էին եկեղեցւոյ վերանորոգման աշխատանքները, որոնք տեւեցին երկու տարի՝ արժէլով 4 միլիոն լիրա:

Կը նշուի, որ վերականգնողական աշխատանքներու մասնագէտ-արուեստագէտներու խումբին մէջ ընդգրկուած էին նաեւ հնագէտներ եւ ճարտարապետ-շինարարներ, որոնց շարքին՝ Հայաստանէն մասնագէտներ:

Վերանորոգումէն ետք, եկեղեցին ստացած է թանգարան-յուշարձանի կարգավիճակ:

Նշենք, որ 19 սեպտեմբեր 2010-ին, առաջին անգամ ըլլալով եկեղեցւոյ մէջ պատարագ մատուցուեցաւ, իսկ 30 սեպտեմբերի գիշերը մինչեւ 1 հոկտեմբեր՝ խաչ զետեղուեցաւ եկեղեցւոյ վրայ:

«Մոսկուան Բարձր Կը Գնահատէ Թուրքիոյ՝ Ռուսիոյ Դէմ Պատժամիջոցներուն Միանալ Մերժելը» Կ'ըսէ Լաւրով

Ռուսիոյ արտաքին գործոց նախարար Սերկէյ Լաւրով Չորեքշաբթի օր Անգարայի մէջ մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց, որ Ռուսիան բարձր կը գնահատէ Թուրքիոյ անկախ արտաքին քաղաքականութիւնը եւ հակառուսական պատժամիջոցներուն չմիանալը:

«Արտաքին քաղաքականության ոլորտին մէջ Ռուսիան եւ Թուրքիան անկախ ուղիով կ'ընթանան», նշած է ան՝ աւելցնելով. «Մենք բարձր կը գնահատենք մեր գործընկերներուն հակառուսական պատժամիջոցներուն միանալ մերժելը»:

Ռուսիոյ արտաքին գործոց նախարարը ուշադրութիւն դարձուցած է այն իրողութեան վրայ, որ «աշխարհի կացութիւնը կը մնայ տագնապալի»:

«Մենք առանց չափազանցութեան կը գտնուինք համաշխարհային պատմութեան բեկումնային փուլի մէջ՝ երկբեւեռ, միաբեւեռ բնորոշներէն ու նախագիծերէն բազմակեդրոն աշխարհակարգի կառուցման անցնելու փուլի մէջ, որ կը ձեւաւորուի իբրեւ առարկայական իրականութիւն», աւելցուցած է Լաւրով:

Լաւրով իր թուրք պաշտօնակիցին՝ Մելուֆ Չաուշօղլուի հետ հանդիպումէն ետք տրուած մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին յայտնեց. «Միացեալ Նահանգներու կողմէ երկիրներու դէմ միակողմանի քայլերը մերժելի են եւ կը հակասեն միջազգային բոլոր օրէնքներուն»՝ նշելով, որ ջանք կը թափուի Թուրքիոյ, Ռուսիոյ եւ Իրանի միջեւ առեւտրական գործառնութեանց մէջ ազգային դրամանիշերը օգտագործելու ուղղութեամբ:

«Իրանի, Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ համաձայնութիւն գոյացնելու պատրաստականութիւնը արմատական փոփոխութեան ենթարկեց Սուրիոյ մէջ ահաբեկչութեան դէմ պայքարը: Ինչպէս նաեւ Ռուսիան եւ Սուրիան ամբողջական իրաւունքը ունին ինքնապաշտպանութեան, եւ սուրիական բանակին պիտի աջակցինք ընդդէմ Ժապհաթ Նուսրային եւ այլ կազմակերպութիւններու», ըսաւ ան:

Ռուսական դիւանագիտութեան պետը նաեւ ընդգծեց. «Ներկայիս գլխաւոր առաքելութիւնը Սուրիոյ մէջ Ժապհաթ Նուսրային վերջ տալն է»:

Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարար Մելուֆ Չաուշօղլու իր կարգին նշեց. «Խուլիկանութեան ժամանակաշրջանը պէտք է վերջ գտնէ»:

«Խնդիրները լուծելու համար անհրաժեշտ է վերադառնալ երկխօսութեան: Միացեալ Նահանգներու կողմէ սպառնալիքներն ու ճնշումը պիտի յանգեցնեն միայն քառսի», ըսաւ ան՝ աւելցնելով. «Ամերիկացի պատուելի Պրանսընի գործով որեւէ փոփոխութիւն չկայ»:

Ան կոչ ուղղեց Իսլիպի մէջ ահաբեկիչները ճշդելու, ապա անոնց դէմ պայքարելու՝ նշելով, որ Իսլիպի դէմ լայնածաւալ պատերազմ շղթայագերծելը ճիշդ չէ:

«Ռուսիոյ դէմ ամերիկեան միակողմանի քայլերուն չենք զօրակցիր եւ պիտի չզօրակցինք: Իրանի դէմ որդեգրուած քայլերը միջազգային օրէնքի վրայ չեն հիմնուած եւ զանոնք կարելի չէ ընդունիլ ու անոնց հարցով գործակցիլ», ըսաւ թրքական դիւանագիտութեան պետը՝ աւելցնելով. «Այս քայլերը հակառակ արդիւնքը պիտի տան, եւ Թուրքիան իր տնտեսութեան զարգացման համար պիտի փնտռէ այլընտրանքներ եւ նոր դաշնակիցներ»:

WWW.AZTARAR.COM

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

«Մոսկուան Բարձր Կը Գնահատէ Թուրքիոյ՝ Ռուսիոյ Դէմ Պատժամիջոցներուն Միանալ Մերժելը» Կ'ըսէ Լաւրով

Ռուսիոյ արտաքին գործոց նախարար Մերկել Լաւրով Չորեքշաբթի օր Անգարայի մէջ մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց, որ Ռուսիան բարձր կը գնահատէ Թուրքիոյ անկախ արտաքին քաղաքականութիւնը եւ հակառուսական պատժամիջոցներուն չմիանալը:

«Արտաքին քաղաքականութեան ոլորտին մէջ Ռուսիան եւ Թուրքիան անկախ ուղիով կ'ընթանան», նշած է ան՝ աւելցնելով. «Մենք բարձր կը գնահատենք մեր գործընկերներուն հակառուսական պատժամիջոցներուն միանալ մերժելը»:

Ռուսիոյ արտաքին գործոց նախարարը ուշադրութիւն դարձուցած է այն իրողութեան վրայ, որ «աշխարհի կացութիւնը կը մնայ տագնապալի»:

«Մենք առանց չափազանցութեան կը գտնուինք համաշխարհային պատմութեան բեկումնային փուլի մէջ՝ երկրեւեռ, միաբեւեռ բնորոշերէն ու նախագիծերէն բազմակեդրոն աշխարհակարգի կառուցման անցնելու փուլի մէջ, որ կը ձեւաւորուի իբրեւ առարկայական իրականութիւն», աւելցուցած է Լաւրով:

Լաւրով իր թուրք պաշտօնակիցին՝ Մելուք Չաուշօղլուի հետ հանդիպումէն ետք տրուած մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին յայտնեց. «Միացեալ Նահանգներու կողմէ երկիրներու դէմ միակողմանի քայլերը մերժելի են եւ կը հակասեն միջազգային բոլոր օրէնքներուն»՝ նշելով, որ ջանք կը թափուի Թուրքիոյ, Ռուսիոյ եւ Իրանի միջեւ առեւտրական գործառնութեանց մէջ ազգային դրամանիշերը օգտագործելու ուղղութեամբ:

«Իրանի, Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ համաձայնութիւն գոյացնելու պատրաստականութիւնը արմատական փոփոխութեան ենթարկեց Սուրիոյ մէջ ահաբեկչութեան դէմ պայքարը: Ինչպէս նաեւ Ռուսիան եւ Սուրիան ամբողջական իրաւունքը ունին ինքնապաշտպանութեան, եւ սուրիական բանակին պիտի աջակցինք ընդդէմ ժապհաթ Նուսրային եւ այլ կազմակերպութիւններու», ըսաւ ան:

Ռուսական դիւանագիտութեան պետը նաեւ ընդգծեց. «Ներկայիս գլխաւոր առաքելութիւնը Սուրիոյ մէջ ժապհաթ Նուսրային վերջ տալն է»:

Թուրքիոյ արտաքին գործոց նախարար Մելուք Չաուշօղլու իր կարգին նշեց. «Խուլիկանութեան ժամանակաշրջանը պետք է վերջ գտնէ»:

«Խնդիրները լուծելու համար անհրաժեշտ է վերադառնալ երկխօսութեան: Միացեալ Նահանգներու կողմէ սպառնալիքներն ու ճնշումը պիտի յանգեցնեն միայն քառսի», ըսաւ ան՝ աւելցնելով. «Ամերիկացի պատուելի Պրանսընի գործով որեւէ փոփոխութիւն չկայ»:

Ան կոչ ուղղեց Իսլիայի մէջ ահաբեկիչները ճշդելու, ապա անոնց դէմ պայքարելու՝ նշելով, որ Իսլիայի դէմ լայնածաւալ պատերազմ շղթայագերծելը ճիշդ չէ:

«Ռուսիոյ դէմ ամերիկեան միակողմանի քայլերուն չենք զօրակցիր եւ պիտի չզօրակցինք: Իրանի դէմ որդեգրուած քայլերը միջազգային օրէնքի վրայ չեն հիմնուած եւ զանոնք կարելի չէ ընդունիլ ու անոնց հարցով գործակցիլ», ըսաւ թրքական դիւանագիտութեան պետը՝ աւելցնելով. «Այս քայլերը հակառակ արդիւնքը պիտի տան, եւ Թուրքիան իր տնտեսութեան զարգացման համար պիտի փնտռէ այլընտրանքներ եւ նոր դաշնակիցներ»:

Պոլթըն Եւ Միացեալ Նահանգներու Մէջ Թուրքիոյ Դեսպանը Քննարկած Են Թուրք-Ամերիկեան Յարաբերութիւնները

Միացեալ Նահանգներու նախագահի Ազգային անվտանգութեան հարցերու խորհրդական ճոն Պոլթըն հանդիպում ունեցած է Միացեալ Նահանգներու մէջ Թուրքիոյ դեսպան Մերտար Քըլըճի հետ: Այս մասին կը հաղորդէ Սպիտակ տան մամլոյ ծառայութիւնը:

Սպիտակ տունը իր հրապարակած հաղորդագրութեան մէջ կը նշէ, թէ կողմերը քննարկած են Թուրքիոյ մէջ կալանքի տակ գտնուող ամերիկացի պատուելի Էնտրիւ Պրանսընի գործն ու թուրք-ամերիկեան յարաբերութիւնները:

Հանդիպումը տեղի ունեցած է թրքական կողմին խնդրանքով:

ԱԿՆԱԼԿ

Թուրքիոյ Աններելի Յանցանքը

Սպիտակ տան տնտեսական խորհրդատու Քելին Հասեթ յայտարարեց, թէ թրքական լիբալի արժեզրկման պատճառը Թուրքիոյ ժողովրդավարութենէն հեռանալն է: Յայտարարութիւնը այն թիւր տպաւորութիւնը կը ստեղծէ, թէ Թուրքիան ժողովրդավար էր, սակայն անկէ հեռացաւ 2016-ին, երբ ամերիկացի մը՝ պատուելի Էնտրիւ Պրանսընը ձերբակալեց:

Եթէ խօսքը կը վերաբերի Էրտողանի իշխանութեան շրջանին, ապա Թուրքիան արդէն

տարիներէ ի վեր հեռացած է ժողովրդավարութենէն: Աւելի՛ն, այդ երկիրը իրողապէս երբեք ալ ժողովրդավար չէ եղած, այլ միայն՝ ձեւականօրէն:

Թրքական դրամանիշի անկումը սկսաւ, երբ Ուաշինկթըն Պրանսընի հարցով պատժամիջոցներ հաստատեց Թուրքիոյ արդարադատութեան եւ ներքին գործոց նախարարներ Ապտուլհամիտ Կիլի եւ Սուլէման Սոյլուի դէմ՝ զանոնք մեղադրելով «մարդու իրաւունքներու լուրջ խախտումներու» յանցանքով: Ըստ երեւոյթին, 15 յուլիս 2016-ի յեղաշրջումի փորձէն ետք, Պրանսընի ներկայացուած նոյն ամբաստանութեան հիմամբ 50-60 հազար մարդոց ձերբակալումը եւ պաշտօնէ արձակումը ընդամէնը կատակ մըն էր, շատ-շատ մտահոգիչ երեւոյթ մը, սակայն ոչ աւելին, իսկ Միացեալ Նահանգներու քաղաքացիի մը ձերբակալութիւնը՝ «մարդու իրաւունքներու լուրջ խախտում» մը:

Թուրքիան 1974-էն ի վեր գրաւած է հիւսիսային Կիպրոսը, 1993-էն ի վեր շրջափակած է Հայաստանը, 2016-էն ի վեր բռնագրաւած է Սուրիոյ հիւսիսը, զօրակցած է եւ կը զօրակցի ՏԱՀԵՇ-ի եւ Ժապհաթ Նուսրայի նման ահաբեկչական խմբաւորումներու, միլիոնաւորներ սպաննած է, ցեղասպանութիւն գործած է. այս բոլորը ընդունելի են, սակայն Աստուած մի՛ արասցէ ամերիկացի մը ձերբակալէ... ո՛չ, ո՛չ եւ երիցս ո՛չ, այդ մէկը արդէն աններելի յանցանք է:

ՎԱՀՐԱՍ ԷՄՄԻԵԱՆ

ԱՆԴՐԱԴԱՐՁ

Ո՞վ է Դաշնակցականը. Դաշնակցականը Եւ Հայրենիքի Տարածքը

Նախ՝ պատմական արագ ակնարկ մը:

ՀՅ Դաշնակցութեան ու հայ ժողովուրդի քաղաքական-ազգայնական միտքի հսկաներէն Ռուբէն Տէր Մինասեան տեղ մը կը հաստատէ. «Դաշնակցականին երբ Հայաստան ըսես, ան կը տկարանայ»:

Ապացոյցի պէտք չկայ հաստատելու համար, որ ՀՅ Դաշնակցութիւնը հիմնուեցաւ հայրենիքին, Հայաստանի համար: Այդ օրերուն (1890) հայրենիք հասկացողութիւնը պետական-քաղաքական սահմանում չունէր, այլ՝ զուտ աշխարհագրական-պատմական: Դեռ անելի՛ն, սկզբնական տարիներուն (մինչեւ 1907) դաշնակցականին համար «հայրենիքը», «երկիրը» Հայաստան աշխարհի այն մասն էր, որ կը գտնուէր Օսմանեան կայսրութեան սահմաններուն մէջ, օսմանեան բռնատիրութեան տակ: Եւ ուրեմն, օրակարգի հիմնական խնդիրը «թուրքաց Հայաստանը», կամ «Տաճկահայաստանը» զինեալ յեղափոխութեամբ ազատագրելու առաջադրանքն էր, «ապագայ ազատ Հայաստան»-ը ստեղծելու համար:

Սկզբնական Հանգրուանը

1894-ին լոյս տեսած մեր առաջին ծրագիրը եւ անոր նախորդող մանիֆեստը այս քաղաքական առաջադրանքը ունէին՝ նշեալ բառապաշարով: Հոն, բնականաբար, քաղաքական բանաձեւումի իմաստով, աղօտ էին «թուրքաց Հայաստան», «Տաճկահայաստան» եւ «ապագայ ազատ Հայաստան» բնորոշումները: Այս բառապաշարային պատկերացումները բնականաբար չունէին միջազգային օրէնսդրութեան յատկանիշները, սակայն Դաշնակցութեան ու դաշնակցականին համար մէկ բան շատ յստակ էր, որ Հայաստանը (ինչ որ են անոր քաղաքական սահմանները) կը գտնուի օտար լուծի տակ, հայութիւնը կը հալածուի, կը հարստահարուի նոյն այդ օսմանեան լուծին տակ եւ անհրաժեշտ է զենքի ուժով ազատագրել հայն ու իր հայրենիքը ու ստեղծել «ապագայ ազատ Հայաստանը»: Ա՛յս էր նորակազմ Դաշնակցութեան յարած հայ մարդուն մտակառոյցը: Կռուիլ՝ եւ եթէ հարկ է՝ մեռնիլ ի խնդիր Երկիրի ազատագրումին: Իսկ «Երկիր»-ը ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ՝ միայն ու միայն «թուրքաց Հայաստանը» (մանիֆեստին եւ առաջին ծրագիրի բնորոշումով):

Իսկ այս ազատագրական պայքարին գաղափարական հիմքը ընկերվարութիւնն էր, որ կ'առաջադրէր ստեղծել ազատ, անկախ ու գերիշխան պետութիւններու խաղաղ գոյակցութիւն մը, ձգտիլ ստեղծելու ժողովուրդներու եւ պետութիւններու՝ համահաւասարութեամբ յատկանշուող հասարակարգ մը, հիմնուած փոխադարձ յարգանքի սկզբունքին վրայ: Կացութեամբ մը, ուր թէ՛ միջպետական եւ թէ՛ ներազգային հարթութիւններու վրայ գոյութիւն չունենան իշխողներ եւ իշխուողներ, շահագործողներ եւ շահագործուողներ: Տարբեր խօսքով, ընկերային այնպիսի համակարգ մը, որ յատկանշուի ընկերային ու տնտեսական ազատութիւններով, ուր քաղաքացին վայելէ այն ազատութիւնը, որ թթուածինի նման

անհրաժեշտ է ստեղծագործելու, աշխատելու իր բնական ձգտումին համար. ազատ համակարգ մը, որ երաշխաւորէ նոյն այդ ազատ քաղաքացիին՝ վայելելու իր արդար քրտինքին վաստակը, արդիւնքը:

Կասկած չկայ, որ «Հայաստան» հասկացողութիւնը դաշնակցական քաղաքական միտքին համար ամբողջակա՛ն Հայաստանն էր, նոյնիսկ երբ այդ «ամբողջական»-ին աշխարհագրական սահմանները տակաւին չէին յստակացուած մեր առաջին ծրագիրով: Ապացոյցը այն է, որ երբ Քրիստափոր Միքայէլեան կ'առաջադրէր պատռել այն բոլոր քարտէսները, որոնք գծուած էին այս կամ այն բռնատէրին կողմէ, իր մտքին մէջ չկար միայն Համիտ Բ.ը՝ բնականաբար: Քրիստափորի գրիչով բանաձեւուած դաշնակցական քաղաքական միտքին համար կայ մէկ Հայաստան, որ պիտի ծնի բռնապետներու կողմէ մեզի պարտադրուած իրավիճակին դէմ ըմբոստացումով, յեղափոխութեամբ:

1905-ին Կովկասի մէջ ծայր առած ծանրակշիռ դէպքերը նոր իրադրութիւն ստեղծեցին Դաշնակցութեան համար՝ թէ՛ գաղափարական եւ թէ՛ քաղաքական իմաստներով: Արդարեւ, հայ-թաթարական կռիւները, ինչպէս նաեւ հայ աշխատաւորութեան իրաւունքներու հետապնդումի խնդիրները օրակարգի նոր կէտեր աւելցուցին մեզի համար:

Դաշնակցութիւնը, մեկնելով կեանքի այս նոր պարտադրանքներէն, թէ՛ լծուեցաւ հայութիւնը ֆիզիքապէս պաշտպանելու գործին եւ թէ՛ Կովկասի ճարտարուեստական կեդրոններուն մէջ հայ աշխատաւորութեան շահերու պաշտպանութեան:

1907-ին գումարուած ՀՅԴ Դ. Ընդհանուր ժողովը, գաղափարական իմաստով (վերամշակուած Ծրագիրին ընդմէջէն) արձանագրեց ու բանաձեւեց երկու կարեւոր նուաճումներ: Առաջինը այն էր, որ Դաշնակցութիւնը ԲՈՎԱՆԴԱԿ հայ ժողովուրդի շահերու պաշտպանն է, եւ ոչ թէ՛ միայն Օսմանեան կայսրութեան սահմաններէն ներս հալածուող հատուածին: Երկրորդ, ընկերվարութիւնը կը մնայ մարդկութեան բարօր ու համերաշխ ապագան երաշխաւորող միակ գաղափարախօսութիւնը: Ծրագիրը կը հաստատէր, թէ ընկերվարութեան իրագործումը չի պահանջեր «ազգերու ի սպառ ձուլումը», այլ կ'առաջադրէ պահպանել իւրաքանչիւրին առանձնայատկութիւնները եւ ազգերու համերաշխ գոյակցութեամբ ապահովել մարդկութեան բարօր ապագան:

Հետեւաբար դաշնակցական մարդուն հոգեկերտուածքին մէջ ստեղծուեցաւ նոր շերտաւորում մը, որ իրականութեան մէջ հարստացուց նոյն այդ կերպարը: Այսինքն դաշնակցականը այն մարդն է, որ կը պաշտպանէ հայութեան շահերը, ինչ բնոյթ որ ունենան ատոնք (ընկերային-տնտեսական, թէ ֆիզիքական-ապահովական ու քաղաքական), եւ աշխարհագրականօրէն ուր որ ալ ըլլան հայն ու հայութիւնը: Առաւել, դաշնակցականին համար այլեւս չկայ կովկասահայ, կամ թրքահայ: Կայ միայն ու միայն հայը:

Մա պատմական նուաճում պէտք է համարել ոչ միայն դաշնակցական մարդուն, այլեւ 20-րդ դարասկիզբի ամբողջ կոտորակուած հայութեան համար:

Միացեալ Հայաստանի Գաղափարը

Ցարդ, ուրեմն, դաշնակցականի մտապատկերին մեջ զարգացում-անցում եղաւ՝ միայն «թուրքաց Հայաստան»-աբնակ հայէն դէպի համայն հայութիւն: Սակայն տակաւին կը պակսէր շատ կարեւոր բաղադրիչ մը՝ սեփական պետականութիւնը:

Այդ պետականութիւնը ստեղծուեցաւ, ինչպէս գիտենք (ու գիտենք նաեւ ինչ պայմաններու տակ), 1918-ին:

Անկախութեան հռչակման առաջին տարեդարձին, կառավարութիւնը Հայաստանը հռչակեց Միացեալ, Ազատ եւ Անկախ: Մա թէ՛ քաղաքական եւ թէ՛ գաղափարական նուաճում մըն էր, որ ոչ միայն համահունչ էր ՀՀ Դաշնակցութեան գաղափարական սկզբունքներուն, այլեւ, կարելի է ըսել, բխած էր նոյն այդ ակունքներէն: Այն հիմնաւորումով, որ 1918-ի հանրապետութեան մէջ առանցքային դերակատարութիւն ունէր ՀՀ Դաշնակցութիւնը, ու բնական պիտի ըլլար ակնկալել, որ ան իր գաղափարական եւ միաժամանակ քաղաքական մտածողութեան կնիքը դնէր նորաստեղծ իրականութեան մէջ՝ առանց սակայն նեղկուսակցական պրիսմակի: Նոյն տարին գումարուած ՀՅԴ 9-րդ Ընդհանուր ժողովը կուսակցութեան ծրագիրին մէջ որդեգրեց միացեալ, ազատ ու անկախ Հայաստանի գաղափարը՝ իբրեւ քաղաքական առաջադրանք, բան մը, որ ցարդ կը մնայ անփոփոխ մինչեւ այսօր:

Այս եւս պատմական զարգացում մըն էր ոչ միայն ՀՀ Դաշնակցութեան ծրագրի հոլովոյթին, այլեւ դաշնակցական մարդու մտածելակերպին ու հոգեբանութեան մէջ: Դաշնակցական մարդը Հայաստանը կ'ընկալէր միացեալ. այլեւ չկայ Արեւելահայաստան-Արեւմտահայաստան, կայ մէկ ու միակ Հայաստան՝ աշխարհաքաղաքական պայմաններու բերումով բաժան-բաժան եղած Հայաստանի միացումով: Իրականութիւն դարձած էր Քրիստափորի դիտարկումը, եւ հայութիւնը, անոր իսկ բնորոշումով, «պատռած էր» բռնապետներու կողմէ գծուած արհեստական սահմաններն ու գծած ի՛րը: Արդարութիւնը վերականգնած էր:

Ստեղծուած էր նոր իրականութիւն մը, ուր այլեւս դաշնակցական մարդուն յանձնառութիւնը ունէր ակնկալելի յստակ ու շօշափելի թիրախ եւ ուղղութիւն, որ այլեւս միացեալ հռչակուած հայրենիքն էր:

Յաջորդ տարի, 1920-ի Օգոստոս 10-ին, Մելքը, ապա Ուիլսոնի իրաւարար վճիռը միջազգային օրէնքի ուժ տուին Միացեալ Հայաստանի գաղափարին, որ մաս կազմեց հանրապետութեան հիմնադրութեամբ հարստացած հայկական արժէքային համակարգին:

Սփիւռք Եւ Արցախի Ազատագրում

Հայաստանի խորհրդայնացումը, որուն ընկերացաւ Հայաստանի սահմաններու կտրատումը, դաշնակցական մարդու միտքին մէջ ոչ միայն չտկարացուց միացեալի գաղափարը, այլեւ տասնամեակներով հանդիսացաւ այն հիմնական մղիչ ուժը, իտէալը, որուն վրայ խարսխուեցաւ սփիւռքի կազմակերպումը ՀՅԴ 10-րդ Ընդհանուր ժողովէն ետք:

«Սփիւռքահայ» դարձած էին թէ՛ Դաշնակցութիւնը եւ թէ՛ դաշնակցական մարդը ընդհանրապէս (*): Ու այս պայմաններուն մէջ, տասնամեակներով, դաշնակցական մարդը դաստիարակուեցաւ վերոնշեալ արժէքային համակարգին տիրութիւն ընելու յանձնառութեամբ: Ան տիրութիւն ըրաւ ՀՀ Դաշնակցութեան գաղափարական արժէքներուն, պատմութեան, սխրանքներուն, ու

մեկնելով ասոնցմե՝ տիրութիւն ըրաւ հանրապետութեան հիմնադրութեամբ հաստատուած արժէքներուն՝ եռագոյն դրօշ, զինանշան, օրհներգ, ու մանաւանդ՝ միացեալ, ազատ ու անկախ Հայաստանի գաղափար:

Այս արժէքային համակարգը մաս կազմեց դաշնակցական մարդու հոգեբանութեան, մտածելակերպին ու աշխարհահայեացքին ու այդ ձեւով ալ մղիչ ուժը հանդիսացաւ սփիւռք դարձած հայ մարդու տոկունութեան, ուժացումի նկատմամբ անոր ցուցաբերած դիմադրական կարողութեան: Ահաւասիկ այս կերպարն էր, որ երբ դեմ յանդիման գտնուեցաւ 1988-ի փետրուարին ստեղծուած արցախեան նոր իրականութեան, անմիջապէս տրամաբանեց, որ հայրենիքի հողը ոչ թէ բաղձանքներով կամ «ռուսաց թագաւորին» յղուելիք նամակով կ'ազատագրուի, այլ՝ անձնագոհութեամբ, ի հարկին՝ արիւնով:

Այս կերպար-մտածողութիւնը պարարտ հող գտաւ հայրենի իրականութենէն ներս, «վարակեց» շատ շատեր, որոնք մեկնեցան ազատագրելու պատմականօրէն Հայաստանին մաս կազմած, սակայն նոյն բռնատէրերուն կողմէ կամայականօրէն ճշդուած սահմաններէն անդին: Նոյն այդ սերունդը իր բաժինը բերաւ արհեստական սահմանները պատռելու արիւնալի գործընթացին: Մնացածը գիտենք արդէն: Արցախի մեծ մասը այսօր ազատագրուած է ու գործնականօրէն մաս կը կազմէ Երկրին:

1920-21 տարիներուն տարածաշրջանին մէջ արձանագրուած էի հայ ժողովուրդին ի վնաս ընթացած աշխարհաքաղաքական զարգացումները սրբագրելու պահն էր ասիկա, որ իրականութեան մէջ Սեւրով եւ Ուիլսոնի սահմանագծումով Միացեալ Հայաստան կերտելու ճամբուն վրայ հիմնական, շօշափելի, տեսանելի քայլ է: Այս իրականութիւնը այսօր մաս կը կազմէ դաշնակցական մարդուն ներքին էութեան, անոր գաղափարական ներաշխարհին: Միացեալ Հայաստանի գաղափարը, Արցախի ազատագրումով, դաշնակցական մարդուն համար, տասնամեակներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով, դուրս եկած է իր զուտ գաղափարական տարածքէն ու վերածուած է ապրող ու շօշափելի իրականութեան:

Հայաստանի տարածքին, անոր հողային ամբողջականութեան նկատմամբ դաշնակցականին «տկարութիւն»-ը նաեւ պատճառ կը դառնայ, որ հարուածներ ստանայ ան, ու ինք ակռաները սեղմած, հանդուրժէ այդ հարուածներուն՝ միայն թէ խնդրոյ առարկայ չդառնայ ՀՈՂԸ: Այսպէս, Արցախի ազատագրական պայքարի բուռն ժամանակաշրջանին դաշնակցական մարդը «կուլ տուաւ» ՀՀ օրուան նախագահին կողմէ Ընդհանուր ժողովը խափանելու, Բիւրոյի ներկայացուցիչը Հայաստանէն արտաքսելու այլանդակութիւնը (յունիս 1992), միայն թէ չտուժէ հայրենի հողը ազատագրելու այն պայքարը, որ իրեն՝ դաշնակցական մարդուն համար մտասուեռում, կեանքի նպատակ դարձած էր:

Տարբեր խօսքով, մեր գաղափարական ներաշխարհին մէջ Երկիրը թե՛ մեր ուժի ու կամքի աղբիւրն է եւ թե՛ միաժամանակ՝ մեր Աթիլլեսի կրունկը՝ մեր հակառակորդներուն կողմէ դիտուած:

Դաշնակցական մարդը կը մնայ տէրը այն յանձնառութեան, որուն նպատակն է հայրենիքի տարածքը ամբողջական տեսնել:

ՎԱԶԷ ԲՐՈՒՏԵԱՆ